

Alberell, V. Albarells

No ens detenim en noms derivats de *alberge* 'mena de préssec' ni d'*alberg*, que, essent apel·latius tan coneguts, no demanen explicació toponomàstica. Però no deu venir d'això el nom antic d'un coll o turó del Vallespir: en afr. de l'alta vall de Prats de Molló: «--- collum d'en Brescanj et ad collum *Albergou* et ad cortallum de Na Quera» segons còpia d'un text de 1305 en el *Llibre Roig* d'aquella vall, car la terminació *-ou* que, si ho fos, seria inexplicable, ens imposa cercar-hi el NP *Armengou*, *-gol*, ERMENGAUD: *alberg* hi pogué entrar només per contaminació, induïda per aquell «cortal» adjacent, però es tractaria d'un COLLEM ERMENGAUDI, passant per **Arbengou* amb dissimilació de nasalitat. Havia de ser en el vessant NO. de l'alta vall, on avui hi ha la gran fondalada del Brescany.

ALBERIC

PRON. POP. *Alberik* Albaida, València (1935), Antella, Gavarda (1962). Cobla tòpica: «Si eres pobre i vols ser ric, / vés-te'n a *Alberic*; / si en vols ser més / --- / vés a Massalavés» 1962.

DOC. ANT. No sembla que vagi ser població important d'antic: no sols no en diuen res els autors àrabs, sinó que no figura enlloc en el *Rept.* (índex de Chabàs). Única dada documental que en troba MtzFerrando (*Doc. Val. ACA*) és com a sèquia, en doc. de 1258: «la acequia de *Alberic*, término de Alzira» (I, núm. 159), SSiv. 27 en dóna, però, bastantes dades, ja com alq.: «--- de *Alberit*, en el r^o de Alzira, junto al vado de Barraga» (gual del Xúquer) any 1244, doncs coincident amb la sèquia d'Alzira que en el doc. de 1258 parteix també del Xúquer dins el terme d'Alzira; després tres cites del S. xiv i dos del xv i xvi; però precisant que denota eclesiàsticament d'Alzira i que notingué església independent fins a 1574. V. encara Villan., *Vi. Lit.* I, 129-131. Lz. Vargas (c. 1774) en pública (II, 12) carta de població i bibliografia.

Per a l'etimologia fóra útil comprovar la variant *Alberit* que imprimí SSiv., no repetida ni comprovada enlloc¹ i que pot resultar de l'error de lectura *t* per *c*, tan usual en els manuscrits.

Se n'han proposat moltes etimologies, no totes evidentment desencaminades, com ho és òbviamment la d'Escolano «albergue contra el río»; car res d'això hi ha en àrab, ni en romànic.² Provarem d'argumentar-les totes, les unes perquè han atret cert seriosa i algunes ens han fet rumiar. La presumpció que vingui de l'àrab essent nom valencià i començant en *Al-*, ni és immotivada, ni es pot donar com positiu indicatiu (no són menys valencians *Alba*, *Altura*, *Almeila*...). Però és insostenible que vingui d'un àrab *ʔariq* «frondoso» com diu Asín amb menyspreu de la fonètica: ¿qui no sap que els mots àr. en *ʔ-* donen sempre *gy-*? i una *ʔ* davant *q* sona è sempre, majorment darrere *r*; altrament també està mal fundat això des del punt de vista àrab, car no consta com a àrab vulgar ni d'Espanya

ni d'enlloc: es funda només en algun dicc. que porta *ʔariq* com a part. actiu del verb *ʔaraq* «feuiller, produir des feuilles», però ni això trobem en *RMA*, que tradueix «densitas arborum» com *dayba* (p. 25) i en *PAlc* «hojosa cosa» és *muárrac* (275b25).³

En tot cas el que poso en nota és ben diferent del nostre *Alberic*. Ja no ho és tant ni és gaire llunyà el determinatiu del poble La Canyada de *Beric*, que vaig estudiar detingudament en *E. T. C.* II, 75-77. No és un nom de forma antiga ben establerta, car antigament consta com *Berix* i *Bierech*; partint de la pron. *berik* Asín proposava àr. *ʔabáriq* «tierras duras», però allí demostro que això és una dada oriental sense base hispànica, i no és admissible el trasllat de l'accent. En tot cas no podem fundar-nos en aquest nom per a la nostra qüestió.

Molt més llunyans són encara uns NLL aragonesos (i sevillans), però amb aquests la semblança és tanta que fa impressió: *Alberite*, poble a l'O. de Saragossa (p. j. Borja) i un altre a la Rioja; *Alberite* a l'E. de Sevilla, i un altre (*Alw-*) a Arcos de la Frontera (prov. Cadis). També per al nom aragonès Asín dóna una etimologia indefensable «ár. *barid*: la posta»; car ni això és àrab ni té cap fonament en àrab, on l'arrel *brd* significa 'ser fred, poca-solta, viciós'; res de *barid* en *RMA* etc. («frigus, grandio, crapula»); deu ser un manlleu del romànic *vereda* (ll. *para-veredus*).

D'altra banda, encara que això no ens doni cap solució per la banda de l'àrab, el que ens obliga a sospesar si aquí no hi ha relació amb el NL valencià és una variant que li trobem antigament en *-ich*. Cert que des d'antic hi ha bona comprovació de la *-t* moderna: en docs. de les ordes religioses es llegeix *Alberit* en un de 1199 i en un de princ. S. xiv (MiretS, *TemplH*, pp. 247, 400); en un de 1207 no ho tinc clar (ib. p. 238), però sí en el donatiu que R. Berenguer IV en féu als templers l'any 1151, dels castells i viles de «Ambel y *Alberich*», a canvi de *Novellas* (p. 51): car tant *Novillas* com els altres dos pobles, són a pocs k. de Borja; en fi, aquesta variant de nou en un de 1481, parlant del «comendador d'*Alberich*» (p. 438).

No escatimo, doncs, la base que es pot trobar per equiparar aquest nom amb el de l'*Alberic* valencià, si és que està fundada la grafia antiga *Alberit*, que SSiv. atribueix a aquest.

Tanmateix, després d'estudiar a fons el conjunt d'aquests NLL del domini castellà, ja el 1965 (en *Hom. D. Alonso, Top. Hesp.* I, 56) jo arribava a una altra conclusió: que tots ells venien d'ARBORETUM 'arbrada' (o 'alberada'). Car l'*Alverite* gadità és un «arroyo» (afl. del riu Barbate: Madoz) i també és un riuet el de Sevilla; al llarg de corrents d'aigua hem de cercar arbrades o alberedes; l'*Alberite* aragonès és arran del riu Huecha, i el del S. de Logroño és vora el riu Iregua. En fi un suburbi d'Alcanyís (vora el Guadalupe) es diu *Alverit* en doc. de 1277, però apareix en la forma *Alberete* encara abans, en un de 1276 (Vidiella, *BHGeogrBAR.* I, 18); aquí tenim la *-ē-* d'ALBARETUM encara conservada, però com que tots aquests noms estan en zones toponímiques de fonètica ben mossà-